

Mot alla odds

Vid krigsslutet hittades Abraham Frischer i en hög av lik. I dag berättar han om nazisternas övergrepp och hur han överlevde Förintelsen.

Abraham Frischer sitter vid matbordet i ett rum på ålderdomshemmet Guldheden i Göteborg. En liten man med vackert vitt skägg. 85 år gammal har han spenderat merparten av sitt liv i Sverige. Men trots det är Abraham något helt annat än en vanlig svensk.

– Fast jag har bott i Sverige i så många år är jag fortfarande en svartskalle, en ”jävla svartskalle”, säger han med eftertryck.

Abraham Frischer kom till Sverige med båt sommaren 1945. Då vägde han 28 kilo och fick matas med nappflaska. 63 år senare kan han fortfarande vittna om resultatet av nazisternas framfart i Europa. ”Hur kunde han överleva?” är den omedelbara reaktionen när Abraham berättar vad han har varit med om. En fråga han själv inte har något bra svar på.

– Jag har frågat mig och jag har funderat, säger han. Men jag kan inte begripa.

ABRAHAM ÄR FÖDD i den polska staden Oswiecim, staden tyskarna döpte om till Auschwitz. 16 år gammal började han själv sitt liv som fånge i Auschwitz – koncentrationslägret som han var bland de första med att iordningställa och förbereda för de kommande fängtransporterna och avrättningarna.

– De (nazisterna) plockade ut en grupp judar från trakten, däribland jag, och vi skulle gå till militärkasernerna som den polska militären övergivit för att göra rent, berättar Abraham. Från början fick vi pendla till fots fram och tillbaka mellan kasernerna och den intilliggande staden Oswiecim. Så en dag sa de till oss att ”från och med i dag är ni fångar och kan ej lämna lägret”.

Abraham minns hur han förstod att tyskarna gjorde framryckningar genom att fångarna som anlände pratade fler och fler olika språk. Ungerska, rumänska, franska och så vidare. Han berättar hur

◆ FAKTA

ABRAHAM FRISCHER

2006 fick Abraham Frischer Artister mot nazisters pris med motiveringen: ”Abraham Frischer har under många år, bland annat genom otaliga föreläsningar på skolor och genom orädda och gripande framträdanden i tv och tidningar, gjort en lysande och självupppoffrande insats för att motverka nazismen i Sverige.”

hoppet om ett snabbt slut på kriget med tiden övergick i förtvivlan och sedan total uppgivenhet.

UNDER DE ÅR kriget pågick hann Abraham se många av nazisternas läger. Omkring 1941 förflyttades han från Auschwitz och blev istället intagen i ett av nazisternas arbetsläger. Han fick också genomgå en av de dödsmarscher som tyskarna genomförde mot slutet av kriget. Fångarna skulle själva sopa igen spåren av Förintelsen, och gick med packning till fots genom ett krigshärjat Tyskland. Vägarna kantades av döda fångar.

– Jag ropade ”Jag vill också dö! Jag orkar inte!”, berättar Abraham. Det fanns inget hopp om befrielse.

Han berättar om sina umbäranden ibland med hjälp av ett fotografi eller en sak. De fungerar som bevis för den näst intill poetiska skräck som hans historier innehåller. Abraham säger att det han har varit med om är så otroligt att han knappt förstår det själv.

– Vi kom till Ellrich i Tyskland. Vernichtungslager (utrotningsläger) stod det på en skylt och strax innanför fanns en häck och en byggnad. Nedanför byggnaden stod en rad fångar. De var så utmärglade att jag tänkte mig dem nästan som tulpaner, med smala kroppar som stjälkar och huvuden som stora blommor. De liksom vajade i vinden.

I pannan hade fångarna intatuerade nummer. Abraham berättar att man alltid försökte få ögonkontakt med andra fångar man mötte. Kanske var det någon man kände igen.

– Men de här människorna, berättar han, dem fick vi ingen kontakt med. De var liksom genomskinliga.

Abraham och ett par andra fångar kommanderades nakna ner i en avloppsbrunn utanför byggnaden. Nere i kloaken kände han skelettdelar runt

ben och fötter. Stanken var outhärdlig.

– Vakten sa att vi med fötterna skulle skjuta fram sörjan som låg på botten av röret, berättar han. Det var nog stopp i avloppet därnere. Det gjorde vi och plötsligt sögs allt ner med ett swoosch.

Han liknar ljudet vid det som uppstår när man spoljar i toaletten på ett flygplan. Ett sugande ljud, och sedan är allt borta.

– De som var nära hålet, de försvann med sörjan, fortsätter han. Vi kom upp igen och var två mindre.

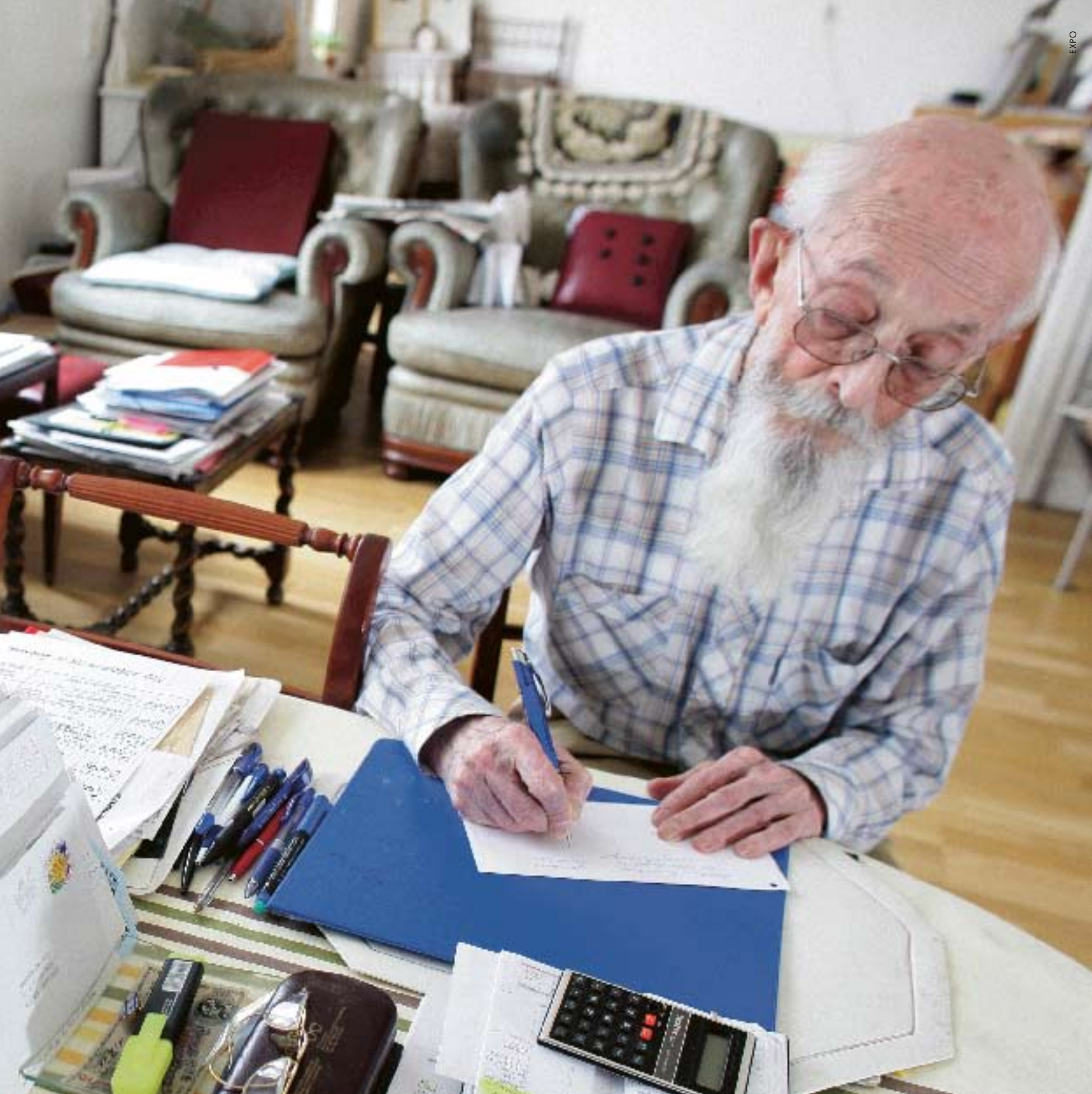
VÅREN 1945 GICK kriget mot sitt slut. Tyskarna satte Abraham och andra fångar på ett godståg till Bergen-Belsen. Ett läger dit de levande bevisen för nazisternas förintelse skulle föras och ”likvideras”.

När godståget stannade och dörrarna öppnades skrek de tyska soldaterna ”Raus!”. Abraham visste att det gällde att vara snabb. Högen av kroppar strax utanför tåget vittnade om att de som inte kunde ställa upp sig för att bli räknade slängdes som skräp. Abraham försökte ta sig ut ur godsvagnen, men kände att benen inte längre bar honom. Han ramlade omkull.

– Jag känner hur de tar mig i benen, berättar han. De slänger upp mig på den där högen. Jag hade lik både under och över mig. Så kommer de och ställer sig med ett gevär framför likhögen där jag ligger. Någon ropar ”eld” och de börjar skjuta. Jag ser flaman som kommer ur gevärspipan och av ljuset blir jag förblindad. Av smattret blir mina öron bedövade. Blodet som rinner fuktat jag mina läppar med. Sen var det slut, jag försvann.

Nästa minne Abraham har är brittiska soldater som står framför honom. Den 15 april 1945, på Abrahams 22-årsdag, befriade briter Bergen-Belsen. Någon upptäckte plötsligt en levande människa i högen av lik. Abraham hade överlevt.

DET VAR I SVERIGE han träffade Ester, kvinnan som skulle komma att bli hans fru. Hon bor i dag på samma ålderdomshem som Abraham, men på en annan avdelning. Hon är sjuk och behöver mer tillsyn. ”Som att knäcka ett ägg och dela

gulan från vitan,” beskriver han separationen. Men de ses i alla fall varje dag.

ÄVEN ESTER HAR gjort en lång och fruktansvärd resa, från ghetton i Lodz, via Auschwitz till Bergen-Belsen. Och efter att de båda kommit till tryggheten levde det fysiska minnet av kriget kvar.

–Vi hade fått vår äldste son när vi vaknade mitt i natten, berättar Abraham. Jag drömde att jag hörde stöveltramp, och vi var rädda att någon skulle ta honom.

De packade in sin lilla son i flera filter, sprang uppför trapporna och gömde honom på vinden. Efter en stund insåg de att stöveltrampen bara varit ytterligare en mardröm, att ingen skulle komma och ta deras son ifrån dem.

– När vi packade upp Josef ur filtarna var han blå i ansiktet. Hade vi väntat lite längre hade han varit död.

Abraham Frischer har mött nazister även efter kriget. I september 1974 demonstrerade Nordiska Rikspartiet

Levande vittne

16 år gammal blev Abraham Frischer fånge i Auschwitz, lägret som han och andra judar tvingats ställa i ordning för Förintelsen.

i Göteborg för frigivandet av nazisten Rudolf Hess. Abraham protesterade och blev misshandlad.

Händelsen blev en signal om att Abraham måste berätta för andra om sina erfarenheter. Hans och andra överlevandes vittnesmål är det levande beviset för att Förintelsen faktiskt har ägt rum.

– Jag gör det inte för min skull, jag har ju mitt förflutna, säger han. Jag gör det för er skull, för era barn och barnbarn.

Kajsa Lindohf